

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

**Lausunto asiaan HE 53/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi
väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi**

Mikäli hallituksen esittämä laki tulisi hyväksytyksi, se antaisi Rajavartiolaitokselle ja muille viranomaisille riittävät valmiudet toimia poikkeuksellisen vaikeassa välineellistetyn maahanmuuton tilanteessa. Sellaisenaan laki saattaisi toimia merkittävästi ennaltaehkäisevänä tekijänä vaikean kriisin syntymiselle.

Lakiesityksen operatiiviset ja strategiset perustelut ovat hyvin laaditut ja selkeät.

Esitys käsittelee useisiin kansainvälisiin ja EU-normeihin hätätilanteessa tehtäviä (tilapäisiä) poikkeamia. On tärkeää tiedottaa johdonmukaisesti siitä, että Eduskunnalla on päätösvalta asiassa ja käsittely tapahtuu täsmälleen parlamentarismien ja oikeusvaltion periaatteita noudattaen. Esityksessä harjoitettu laaja säädösten ja oikeusperiaatteiden vertailu vahvistaa oikeaa mielikuvaa luotettavasta menettelystä ja Eduskunnan roolista arvovalintojen tekijänä.

Suomen itäisen maarajan luvaton ylittäminen on huomattavasti helpompaa ja turvallisempaa kuin satojen kilometrien merimatka Välimerellä. Suomeen voi siis kohdistua jopa suurempi paine kuin se, mitä Välimerellä on totuttu näkemään. Tämä haavoittuvuus on pysyväisluonteinen ja Venäjä voi vain vähäisin toimin vaikuttaa tämän mekanismin kautta.

Nyt käynnissä oleva maahanmuuttokriisi voi jatkua joitakin vuosia ja maahantulijoiden määrä voi nousta kaikkea aiemmin koettua huomattavasti suuremmaksi. Tämä voisi aiheuttaa Suomen yhteiskuntarauhaan sekä yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyviä ongelmia, joilla voi olla kriisipäätöksentekoa haittaavia vaikutuksia. Samalla on mahdollista, että tilanteesta syntyvää informaatiota hyödyntämällä saadaan Suomea kohtaan Euroopassa tunnettua solidaarisuutta merkittävästi vähennettyä. Mikäli tällainen hybridikampanja saavuttaa suuren tehon, se saattaa tehdä tilaa joillekin yllättäville poliittisille ja sotilaallisille järjestelyille.

Lakiesityksen operatiiviset ja strategiset perustelut ovat hyvin laaditut ja selkeät.

Mikäli hallituksen esittämä laki tulisi hyväksytyksi, se antaisi Rajavartiolaitokselle ja muille viranomaisille riittävät valmiudet toimia poikkeuksellisen vaikeassa välineellistetyin maahanmuuton tilanteessa. Sellaisenaan laki saattaisi toimia merkittävästi ennaltaehkäisevänä tekijänä vaikean kriisin syntymiselle.

Koko prosessin aikana on syytä kiinnittää huomiota tiedottamiseen ja mielikuviin sekä torjua asiaan liitettävää disinformaatiota. Hybridikonfliktiin liittyy ajatus länsimaiden keskinäisen ja niiden sisäisen solidaarisuuden ja luottamuksen murentamiseen. Nyt käsiteltävänä oleva laki on tässä mielessä aralla alueella, koska se käsittelee useisiin kansainvälisiin ja EU-normeihin hätätilanteessa tehtäviä (tilapäisiä) poikkeamia. Tähän mennessä Suomen sisällä on kuultu jopa oikeusoppineiden lausuntoja, joiden mukaan tällaisen lakiesityksen laatiminen jo sinällään on osoitus oikeusvaltioperiaatteen hylkäämisestä. Tällainen tilanne on omiaan aiheuttamaan jakolinjoja ja luottamuksen puutetta yhteiskunnassa. Kärjistyessään tämä kysymyksenasettelu saattaa levitä ja aiheuttaa mainehaittaa Suomelle ja länsimaille yleensä.

Hyväksytäänkö laki tai ei, nämä edellä mainitut mielikuvahaitat on syytä hallita koko prosessin kuluessa. On tärkeää jatkuvasti muistuttaa yleisöä siitä, että lakiesityksen tekeminen ei voi olla laitonta ja että Eduskunnalla on asiassa päätösvalta:

- Mikäli Eduskunta lain hyväksyy, se on täysin demokraattisen prosessin laillinen lopputulema, jossa on jouduttu tekemään arvovalintoja.
- Asia on samoin myös siinä tapauksessa, että laki tulee hylätyksi.

Tämän suomalaisen yhteiskunnan maineenhallinnan kannalta on tärkeää, että kaikki normien ja lakiluonnoksen ristiriitaisuudet tuodaan ennen päätöstä selkeästi esiin ja arvioitaviksi. Tässä mielessä on kiitettävää, että Hallituksen esityksessä on tehty laajasti vertailuja kansainväliseen ihmisoikeusnormistoon ja kansallisessa laissa säädettyihin perusoikeuksien ja kv-oikeuden noudattamista suojaaviin kohtiin. Näiden vertailujen avulla harjoitetaan tässä tilanteessa erittäin ajankohtaista pohdintaa, joka tuo esille useita eri näkökulmia (Yleisiä lähtökohtia, sivu 72):

"Oikeusvaltiollisuuden ja oikeusturvan näkökulma ei liity yksinomaan Suomen rajalle tuodun yksilön asemaan. Rajojen valvontaan liittyvässä toiminnassa ja oikeudellisessa arvioinnissa on huomioitava myös muita intressejä, kuten kansallinen turvallisuus, alueellinen koskemattomuus ja yleinen järjestys. Ei ole välttämätöntä lähteä olettamasta, että jokaista maahan väkivaltaisesti tai joukkovoimaa hyödyntäen tunkeutuvaa henkilöä tai henkilöä, jonka aiheet ovat vihamielisiä olosuhteista päätellen tai etukäteisten tiedustelutietojen perusteella, olisi kohdeltava turvapaikanhakijana."

Lähes yhtä tärkeää on selittää se, että mikä tahansa uusi tilanne voi edellyttää ja mahdollisesti oikeuttaa uudenlaisia oikeudellisia tulkintoja ja että Eurooppa-oikeudessa on jätetty poikkeamismahdollisuuksia kansallisen turvallisuuden vaarantuessa. Nämä asiat on esityksessä tuotu selkeästi esiin (Yleisiä lähtökohtia, s 76):

"Vaikka ehdotettu lainsäädäntö on jännitteisessä suhteessa EU:n turvapaikkamenettelyä koskevan lainsäädännön kanssa, voidaan sen

soveltamiseen johtavassa tilanteessa katsoa olevan kyse sellaisesta tilanteesta, jonka yhteydessä poikkeaminen EU-oikeudesta SEUT 72 artiklan tai SEU 4 artiklan 2 kohdan nojalla yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi taikka sisäisen tai kansallisen turvallisuuden turvaamiseksi voi olla mahdollista.”

Lähivuosina Suomen tulee siis kyetä hallitsemaan tilanne, jossa itärajalla tapahtuvan välineellistetyn muuttoliikkeen hallintaa jatketaan tehokkain keinoin samalla, kun kohdataan edessä olevat valitusprosessit. Tavoitteena tulee olla sekä kansallisen turvallisuuden varmistaminen, että Suomea kohtaan mahdollisesti tunnettavan solidaarisuuden säilyttäminen EU-maiden valtaväestön keskuudessa.

On syytä ylläpitää sitä tietoisuutta, että nykyinen normisto ei ole täysin ajan tasalla välineellistämisen suhteen, joten Suomi on harkitsemassa hallittuja tilapäisiä poikkeusmenettelyjä. Harkinta tehdään tiukasti parlamentarismia ja oikeusvaltioperiaatetta noudattaen.

Haavoittuvuudet ja resilienssiverkoston johtaja
Kommodori evp.

Jukka Savolainen